

PUSZTAI EMBEREK

Forgatási cím: Egy parasztcsalád története

szi

16 mm

magyar hang

1.023 m /16mm

GYÁRTÓ ország: Magyarország

Gyártó cég : MAFILM Dialóg Filmstudio
ZDF /NSZK - televízió/

Készült : A Magyar Filmgyártó Vállalatnál és a
Magyar Filmlaboratóriumban

rendező, fi. : Gyöngyössy Imre,
Kabay Barna

operatőr : Mertz Lóránd
Sólyom László
Szabó Gábor

rend. munkat.: Balogh Zsolt
vágó : Németh Márta
Petényi Katalin

zeneszerző : Pásztor László
Jakab György

dalszöveg : Hatvani Emese

hang : Arató János

dramaturg : Ujhelyi János

vágó assz. : Farkas Gabriella

fővilágosító : Császár Sándor

felvétel vez.: Kósa László

gyárt. vez. : Sodin Péter

színes techn.: Regéczy Viola

munkatárs : Csáki János
Csöngé Melinda
Hágen János
Kardos Péter
Lantos György
Majoros Klára
Nagy Vilmos
Purinszky Miklós
Stocker Károly

Eng. szám: M 002971/1981.

/Pusztai emberek - folyt./

Szereplők:

Duhonyi János

Duhonyi Jánosné

Egyed Sándor

Földi Pál

Király János

Klagyvik József

Lászlók István

Mravcsik Sándor

Mravcsik Sándorné

" János

" József

" István

" Erzsébet

ifj. " Sándor

Szóke István

Szóke Sándor

PUSZTAI EMBEREK

Akik elmennek - ez a film első részének címe. Ebben egy tanyán élő parasztcsalád életét kísérjük végig. Közben az apa és az anya dolgos hétköznapjait /földet művelnek, állatokat tartanak/, s a munkába alkalmanként besegítő - már felnőtt - gyerekeket látjuk, egy-egy családtag hangos monológjában idéződik fel életük története, gondolat- és lelkiviláguk. Így tudjuk meg, hogy az apa gyermekkorában is tanyán élt, majd 1943-ban eljött otthonról, földet vásárolt, és az új tanyán családot alapított. 1949-ben kuláklisra kerültek. 5 gyermeket neveltek fel, 1 kivételével mindegyiket felsőfokú iskolában taníttatják. Szeretik a munkát, a természetet, saját kis otthonukat. Beköltöznek a faluba, de a szülőket a szíve továbbra is a tanyára huzza. Vissza-visszajárnak, majd a régi házat lebontják, a tanyát végleg felszámolják. A gyerekek magukról azt mondják, hogy az ő lelkükben, gondolatukban él még a tanya, de valójában már nem vágnak vissza, az életfórmától eltávolodtak.

Akik maradtak - a második rész címe. Ebben olyan tanyasi emberek mesélnek életükről, munkájukról, akik nem akarnak elköltözni. Pedig az életük nagyon megváltozott: a gyerekek, a szomszédok elmentek, sok helyen csak két öreg él együtt, nehezen tartják el magukat. Emlékeikben azonban még most is a régi és szépnek tartott pusztai élet él, és lelkük ellenáll, nem tudják a tanyát elhagyni.

Bp. 1982. márc. 4.

FM.

TAI 822

Gyártási év	1981 /szines/ 16 mm
Cím	PUSZTAI EMBEREK /1.Akik elmennek 2.Akik maradnak/
Méterhossz	2200 méter
Bemutató	
Televíziós bemutató	
Rendező	Gyöngyössy Imre, Kabay Barna
Operatőr	Szabó Gábor
Zeneszerző	Pásztor László, Jakab György
Diszlettervező	
Író	Gyöngyössy Imre, Kabay Barna
Gyártásvezető	Sodin Péter
Rendezőasszisztens	
Dramaturg	Ujhelyi János
Operatőrasszisztens	
Hang	Arató János
Vágó	Németh Márta, Petényi Katalin
Kosztümtervező	
Műfaj	

SZEREPLŐK

Duhonyi János
Duhonyi Jánosné
Egyed Sándor
Földi Pál
Király János
Mravcsik Sándor
Mravcsik Sándorné
Mravcsik János
Mravcsik József
Mravcsik István

Mravcsik Erzsébet

Mravcsik Sándor

TA 822

PUSZTAI EMBEREK

Író-rendező: Gyöngyössi Imre - Kabay Barna
Dramaturg: Ujhelyi János.

I. Akik elmennek:

Egy Mátra vidéki, tanyán élő nagycsalád életét mutatja be a film első tétele. A család-fenntartók - az apa és az anya - az "új honfoglalók" nagy nemzedékéhez tartoznak: igazi életük a felszabadulás után kezdődött. Földet vásároltak, állatokat tartottak - s öt gyereket neveltek fel. Mind az ötöt taníttatták.

A család most fontos döntés előtt áll: felszámolják a tanyai életformájukat, a városban fognak ezután élni.

A film ezt a bonyolult, érzelmi szálakkal átítatott folyamatot örökíti meg.

II. Akik maradnak:

A film második tétele a pusztától elszakadni nem tudó, idős pásztor emberek vallomásait örökíti meg: múltjukat és jelenüket.

Paraszti emberek

DISZPÉCSER KOZPONT
DIALÓG STUDIO

EGY PARASZTCSALÁD TÖRTÉNETE

.....
a film címe

S T Á B L I S T A

Rendező	Gyöngyössy Imre, Kabay Barna	
Asszisztens I.	Balogh Zsolt	szerződéses
Vágó	Károlyi Vilmosné	
Vágóasszisztens	Farkas Gabriella	
Hangmérnök	Arató János	
Operatőr	Szabó Gábor	
Segédoperatőr		
+ kameramann	Stocker Károly	
Fővilágosító	Szirmai Árpád	
Gyártásvezető	Sodin Péter	
Felvételvezető I.	Hábermann Jenő	
Felvételvezető gyak.	Nagy Marcella	
Pénztáros	Csöngé Melinda	

A forgatás ideje: 1980. szept. 15. - nov. 1. között szakaszosan.
Standard határidő: 16 mm-es: 1981. március 1.
35 mm-es: 1981. május 15.

Budapest, 1980. augusztus 28.

Bogács Antal s.k.
studióvezető

Onódi György s.k.
főgyártásszervező

Pataki László s.k.
gyártásirányító I.

HUNGAROFILM

Budapest

BARNA KABAY

wurde 1948 in Budapest geboren. Im Anschluss an die Oberschule studierte er zwei Jahre Architektur auf der Technischen Universität von Budapest. 1968 wurde er Student der Akademie für Bühnen- und Filmkunst und diplomierte 1972 als Film- und Fernseh-Regisseur. Schon während dieser Zeit arbeitete er ständig für das Ungarische Fernsehen und war auch Mitautor der Drehbücher von mehreren Spielfilmen des Regisseurs Imre Gyöngyössy /Legende über den Tod und die Auferstehung von zwei Jungen /Meztelen vagy/, 1971; Söhne des Feuers /Szarvassá vált fiúk/, 1974; Das lange Warten /Várakozók/, 1975/.

Seine Filme:

- 1970: MURO PHRAL
/Muro phral/ Dokumentarfilm
- 1972: OHNE BEWEIS
/Bizonyíték nélkül/ Fernsehspiel
Diplomfilm
- 1973: AUCH HIER AUF DER ERDE
/Itt a földön is/
nach einem Roman von Tibor Cséres Fernsehspiel
- RE. MAGI
/Re Magi/
für RAI /Ko-Regie/ kurzer Spielfilm
- 1974: LIEBER BEAU-PERE
/Kedves Bóper/
nach einer Novelle von Tibor Déry Fernsehspiel
- JANUS PANNONIUS Fernsehspiel
- ES GIBT KEINE RÜCKKEHR AUS DER TÜRKEI
/Törökországból nincs visszatérés/ Fernsehspiel
- DIE VERSUCHUNG VON GIORDANO BRUNO
/Giordano Bruno megkísértése/ Fernsehspiel
- 1975: MEMENTO I. - IV.
in Zusammenarbeit mit
Imre Gyöngyössy Dokumentarfilm-Serie
für das Fernsehen
- DIE HASENPULASCH-LEGENDE
/Legenda a nyúl paprikásról/ Spielfilm
- 1977: EIN GANZ GEWÖHNLICHES LEBEN
/Két elhatározás/
in Zusammenarbeit mit Imre Gyöngyössy
für ZDF, Mainz abendfüllender
Dokumentar-Spielfilm
- Marl, 1978: Goldener "Adolf Grimme"-Preis
Chicago, 1978: Goldener "Hugo"-Preis
- 1978: DIE ZELLEN SEHEN ÜBER DAS MEER
/Tengerre néző cellák/
in Zusammenarbeit mit
Imre Gyöngyössy Fernsehspiel

- 1979: DER DOKTOR
/Orvos vagyok/ Dokumentar-Spielfilm
in Zusammenarbeit mit Imre Gyöngyössy
eine Koproduktion mit ARD, Frankfurt
- 1980: BRUCHTEIL DES LEBENS
/Töredék az életről/ Spielfilm
in Zusammenarbeit mit Imre Gyöngyössy
- 1981: HAUS IN DER PUSZTA
/Pusztai emberek/ Dokumentar-Spielfilm
in Zusammenarbeit mit Imre Gyöngyössy
eine Koproduktion mit Tellux Film, München - WDR, Köln

HUNGAROFILM BUDAPEST 1054 BÁTHORI U. 10. TEL.: 312-777 TELEX: 22-5768

TA 822

HAUS IN DER PUSZTA

/Pusztai emberek /

Kamera:

Lóránd MERTZ
László SÓLYOM
Gábor SZABÓ

Drehbuch und Regie :

IMRE GYÖNGYÖSSY und BARNA KABAY

Laufzeit: 89 Minuten

16 MM

Farbe

Dokumentarfilm

Produktion : Mafilm - DIALÓG Studio, Budapest
Tellux Film, München
WDR, Köln

HAUS IN DER PUSZTA

Nach dem Zweiten Weltkrieg gingen in Ungarn kraftvolle, gesellschaftliche Bewegungen vor. Mit der radikalen Aufteilung des Grossgrundbesitzes änderte sich grundlegend die Lebensform von vielen Millionen Bauern. Die Bauernfamilie von welcher der erste Satz des Films aussagt, gehört in ihrer ersten Generation in die Reihe dieser "neuen Landeseroberer". Damals erhielt sie Land, erreichte langsam einen gewissen Wohlstand. Sie erzog fünf Kinder, alle liess sie unterrichten.

In den nächsten Jahrzehnten wurde die begonnene gesellschaftliche Mobilität fortgesetzt. Früher lebte ein bedeutender Teil der Bevölkerung, viel mehr als ein Zehntel, in Gehöften, in einer spezifisch separierten Lebensform. Im Laufe der Entwicklung begann eine gewisse Strömung, aus den Dörfern in die Städte, aus den Gehöften in die Dörfer.

Diese Familie kam jüngst zu einem entscheidenden Entschluss : zur Liquidierung der Gehöft-Lebensform. Der Vorgang ist nun aber nicht so einfach, Treffen und Durchführen der Entscheidung bringen komplizierte Krisen, Gefühlserschütterungen mit sich.

Diesen Vorgang begleitet die Kamera.

Und während der erste Teil, - wie auch der Titel besagt -, über diejenigen spricht, "die fortgehen", gestaltet sich der zweite Teil aus den Bekenntnissen der zu der Anderung der Lebensform nicht mehr geeigneten, sich dazu nicht mehr entschliessen können- den und wollenden alten Hirte. Also über diejenigen "die bleiben".

HUNGAROFILM
Budapest

IMRE GYÖNGYÖSSY

wurde 1930 in Pécs geboren. Er absolvierte die Budapester Akademie für Bühnen- und Filmkunst, wo er im Jahre 1961 sein Diplom als Drehbuchautor und Filmregisseur erhielt. Jahre hindurch war er Vorstandsmitglied des Béla Balázs Studios der jungen Filmkünstler. Seit 1961 arbeitet er als Dramaturg und Regisseur in den MAFILM Studios. Er war Mitautor mehrerer bekannter ungarischer Spielfilme, wie z.B. "Wirbel" und "Grüne Jahre" /Regie: István Gaál/ und "Zehntausend Sonnen" /Regie: Ferenc Kósa/. Er fand auch als Dramatiker Anerkennung: die Budapester Theater führten bereits mehrere Bühnenstücke von ihm auf.

Seine Filme:

- 1964: MÄNNERBILDNIS
/Férfiarckép/ Filmdichtung
- 1965: VARIATIONEN ÜBER EINE STADT
/Változatok egy vársoról/ Dokumentarfilm
- 1969: PALMSONNTAG
/Virágvasárnap/
Osaka, 1970
- 1971: LEGENDE ÜBER DEN TOD UND DIE
AUERSTEHUNG VON ZWEI JUNGEN
/Meztelen vagy/
San Sebastian, 1972
- 1974: SÖHNE DES FEUERS
/Szarvassá vált fiuk/
- 1975: DAS LANGE WARTEN
/Várakozók/
MEMENTO I. - IV. Dokumentarfilm-Serie
für das Fernsehen
in Zusammenarbeit mit Barna Kabay
- 1977: EIN GANZ GEWÖHNLICHES LEBEN
/Két elhatározás/
in Zusammenarbeit mit Barna Kabay
für ZDF, Mainz
Marl, 1978: Goldener "Adolf Grimme"-Preis
Chicago, 1978: Goldener "Hugo"-Preis
- 1978: DIE ZELLEN SEHEN ÜBER DAS MEER
/Tengerre néző cellák/ Fernsehspiel
in Zusammenarbeit mit Barna Kabay
- 1979: DER DOKTOR
/Orvos vagyok/ Dokumentar-Spielfilm
in Zusammenarbeit mit Barna Kabay
eine Koproduktion mit ARD, Frankfurt

1980: BRUCHTEIL DES LEBENS
/Töredék az életről/
in Zusammenarbeit mit Barna Kabay

1981: HAUS IN DER PUSZTA
/Pusztai emberek/
in Zusammenarbeit mit Barna Kabay
eine Koproduktion mit Tellux Film, München - WDR, Köln

FELIRATOK /folyt./

RENDEZTE: GYÖNGYÖSSY IMRE

KABAY BARNA

Készült a Magyar Filmgyártó Vállalatnál és a

Magyar Filmlaboratóriumban

Szines technika: REGÉCZY VIOLA

Magyarországon forgalomba hozza a : MOKÉP

eng.sz.: M 002 971/1981.

A film hossza: 1.023 m - 89 p 21 mp

I. Felvonás

FELIRATOK:

MAFILM DIALÓG FILMSTUDIO - TELLUX FILM - W.D.R.

KOPRODUKCIÓ

FUSZTAI EMBEREK

C

AKIK ELMENNEK

MARGITKA:

Hajnal ne! Gyöngyi haj, erre ne! Ne, ne!

NARRÁTOR:

Édesapám odaépített magának házat a pusztán,
ahová ő akarta. A ház védelmet nyújtott nekünk,
felnevelt bennünket, szárnyunkra eresztett.
Földdel, állatokkal erején felüli birkózásában
csak annyi történt vele, mint sok hozzá hasonló
szegény emberrel.

MRAVCSIK:

Nem mész! Még téged is huzzalak! Nem ég a szánkó!
Nem mégy onnan! Nem mégy onnan! Jaj de nehéz, a
fene vigye el! Nem vigyázol onnan! Hülye kutya!
Ez hiányzott még, e! Na jó sáros lettél, majd
moshat az asszony. Hányszor dűlsz még le még, amíg
hazaérünk. Nem mégy innen! Nem takarodsz innen!

MRAVCSIK BELSŐ

MONOLÓG:

Hát a 43-as év az emberiségnek veszedelmet, de ne-
künk javakat hozott. Szegény édesapám, az Isten
nyugosztalja, bátyáimnak, öregebb bátyáimnak
kiadta a pár hold földet, nekünk is azt mondta a
Miska bátyámmal, hogy tik is megkapjátok. Mondom
a bátyámnak, akkor próbáljunk szerencsét. Édes-
anyám vagy négy nap kosztot berakott a tarisznyába,

MRAVCSIK BELSŐ

MONOLÓG folyt.: hogy nagyon messzire azért ne kerüljünk a szülőföldtől. Toronyiránt mentünk, oserjésen, mindenén át, hogy valahol találjunk a forgalomtól, a falutól messze, járott uttól messze, sőt még itatókuthoz se közel, mert mennél távolabb van valami a forgalomtól, annál olcsóbban meg lehet venni. Nem baj, ha gyengébb minőségű lesz is az a föld, úgy gondoltuk, majd pótoljuk erőnkkel.

Hajnaltájt baktattunk a bátyámmal, egyszercsak egy tövis ment a lábamba, kiveszem, szinte gyökeret vert a lábam, körülnézek, hát egy, egy gyönyörű, harascszöld kerek pázsit tárul a szemem elé. Mint hogyha ezek a hegyek bennem futottak volna össze. Mondom a bátyámnak: Bátyám itt lesz a kutunk. Azt mondja: Ugyan Sándor, megbolondultál, még azt se tudjuk, hogy kié ez a föld. Nem baj az, hogy kié ez a föld, az enyink lesz, meg fogod látni. Mondom a bátyámnak ha azt a másik katlant, ami ott van a vadon megvehetjük, arra meg kis templomot építünk és akörül lesz a temető. Mert mi úgy jöttünk ide, hogy mi itt sokasodjunk, és betelepüljön itt ez a völgy, itt is porladjunk el, mert úgy szerettük ezt a kis völgyet. A házat már csak hárman építettük. Még jóformán készen sem voltunk, jött a jégverés, a háborus veszedelem, a hadifogság, azért mindig kivergődtem a napos oldalra.

MARGITKA: Hát nem bírom beledugni! Hol a fenébe lehet már na!
Gyere Zsiga, nem megyek magam legalább!

JÓSKA: Hova mentek?

MARGITKA: Menjél haza te! Menj haza! Hajtsd ki Zsigát ...
Kuss ki ne! Kuss ki ne! Eredj osak, eredj ki Zsiga!
Ne! Eredj ki! Menjetek!
Kuss ki ne! Kuss ki ne! Menjetek ki az erdőbe!
Makkozatok!

MRAVCSIK BELSŐ

MONOLÓG: Azt mondja édesanyám: Mostmár vége van a háborunak, válasszál fiam párt magadnak, de ne a bálba, az lesz a jó feleség, aki dísznőülésben a töltenivalót tisztábbra mossa, ne is a földet nézzed, amit hoz a lány, mert a föld csak eleség, de a pár az feleség lesz mindenben, bírja-e a lány majd a nyomodban szedni a markot. Aztán szinte hasogatta a szívet az öröm, mert a Margit úgy szedte a markot, hogy majdnem megelőzi a kaszást. Nem hiába mondta az anyósom, hogy az a lány csak 16 éves, de ennek nem veszi ki senki a kezéből a munkát.

MARGITKA: Tiszta tej vagyok. A fene egye meg, nem tudom, hogy felosapódott-e, vagy mi lett evvel a kannával, hogy így fut. Meg is nézem, hogy ~~ne~~-e gyött, osapom fel a tetejét neki. De bizony föl van csapodvá. Hogy a fene megette. Fut-e majd még. Ugy látszik.

MARGITKA: /folyt./

Nem mentek haza! Menjetek haza a portához! Menjetek haza! Nem gyüttök velem-e! Tik vihetnétek akkor a tejet. Haj de osuszik ez a osizma! Máskor nem huzom ezt. Másikat huzom föl.

No fel birod-e?

MRAVCSIK:

Nem kell.

MARGITKA:

Nem?

MRAVCSIK:

Hát te felbirod-e?

MARGITKA:

Nem tudom én. Nehéz-e oszt?

MRAVCSIK:

Nem könnyü.

MARGITKA:

Na, én meg így először felállítom, Hallod-e?

MRAVCSIK:

Előbbre menjél.

MARGITKA:

Előbbre?

MRAVCSIK:

Előbbre hát.

MARGITKA:

Akkor könnyebb?

MRAVCSIK:

Persze. Hogy az elejét, ugy ni!

MARGITKA:

Igy csináltad te is, e?

MRAVCSIK:

Ugy hát.

MARGITKA:

Nehéz ez hallod.

MRAVCSIK:

Nehéz? Majd megpihenünk vele.

MARGITKA:

Erre már nem jó menni, mert hepehupás.

MRAVCSIK:

Amilyen olyan.

NARRÁTOR:

Apám is a lázadó pusztai fajta. Maga irányítja a sorsát. Veritékével tapad a földhöz, a világhoz, állatokhoz, bennük léteznek.

MRAVCSIK:

Kuss ki! Nem mégysz onnan! Hagyjad hogy fáradjon ki, majd akkor könnyen bánunk vele.

JÓSKA:

Nem mégysz onnan!

MRAVCSIK:

Kucuka, kucuka, kucuka, kucuka, kucuka, kucuka, baszd meg Jóska, mikor így töltöttem meg, nem sült el. Nincs felhuzva.

MARGITKA:

Vigyázz, vigyázz!

MRAVCSIK:

Nen, ne, kucukám, ne, ne, ne, kucukám, ne, ne ...

MARGITKA:

Megharap ...

MRAVCSIK:

Ne beszéljél, mit beszéltek mindig! Kucuka, kucuka, ne félj semmit, kucuka, kucuka, hallgassatok!

MARGITKA:

Ne menjd oda, megharap.

MRAVCSIK:

Dehogy harap, csak odatehetem a homlokához, tovább nem harap, kucuka, kucuka, kucuka. Nem takarodsz innen.

MARGITKA:

Nem jól sikerül aztán, hagyjad, gyere ki onnan.

MRAVCSIK: Ne beszéljél! Kucuka, kucuka, kucuka, kucuka,
na ide a kést.

Na, gyerünk!

MARGITKA: Na, huzzad!

MRAVCSIK: Fogjad neki a hátát. Nem bírjuk.

JÓSKA: Ott kell megszurni.

MRAVCSIK: Na végre már sikerült. Az a baj, hogy idejönnek
a méhek.

JÓSKA: Körbe kell gyujtani.

MRAVCSIK: Majd meggyujtjuk ezt itt körbe, hadd égjen egy-
kettőre. Ott elől gyujtsd meg. Jaj, ez a füst, e,
a szemembe gyött. Nézd ez a köröm lejött.

Hóha Hajnal! Nagyon meg vagy te fázva. Hóha, hó!
Hóha, hóhahó! Hozzad a fejszét osak. Hóhahó! Hóha
te! Előre Hajnal, Hóhatte. Takarodj félre! Hó te,
Hajnal te! Hóhahó!

NARRÁTOR: A 40-es években nem édesapám volt az egyetlen, aki
egy-egy középirtok gyürődéseire kikapaszzkodott.
A háborus konjunkturában pár holdaoscáért megvette
az alig megnüvelhető több földet, aztán a gyakor-
latban nem maradt több mint négy éve, hogy termé-
kennyé tegye. 1946 és 1949. között a frissen szeli-
ditett föld szinte ontotta a termést, szaporodtak

NARRÁTOR /folyt./

az állatok. Apámék újabb nagydarab földet fogtak be kézi erővel.

Látástól-vakulásig dolgoztak. 1949-ben kuláklistára kerültek bátyjával együtt. Az 50-es években harcoltak a földért a végrehajtókkal, hatósággal. Az utolsó szemig vettek el tőlük mindent.

MRAVCSIK BELSŐMONOLÓG:

Hát a nagybátyám mondta, hogy ne mind a ketten legyenek a gazdák, hanem legyen az egyiketek mert akkor mind a kettőtöket mindig elítélnék. Mi lesz itt evvel a gyáva családdal, evvel az apró gyerekekkel, az asszonyok hova menjenek, 49-50-ben még a busz se járt ki Hollókőre.

Akkor a bátyám azt mondta, hogy: Sándor, majd én elvállalom, inkább elmegyek én rabnak, mint itthon legyek, mert ha itthon volt, mindennapos volt a végrehajtó. És akkor jött két rendőr, hogy házkutatást tartok, oszt összeturt mindent, a bátyámat elvitték. Rá egy másfél hónapra letartóztattak a rendőrségen, és felkisérték Balassagyarmatra, az ügyészségre.

MRAVCSIK:

Ez lesz a legjobb.

Ez. Ezt el is bírjuk vinni. Meg talán elég is lesz. Az jó gerendának is, de a cserfa nem jó gerendának. Az akácnak is gyengébb a kalóriaértéke, mint ennek. A mi házunkon mind tölgyfa van, olyan mint az a nagy, az a nagy tölgyfa, Az jó, vagy az akácfa.

MRAVCSIK /folyt./

A mi házunkon tölgyfa van, mind a Sötétvölgyből hoztuk. Mikor megvettük mind ezt a földet, itt, nem lehetett gerendát kapni, oszt kialkudtam a nagyságos asszonytól - lejjebb fiam -, hogy gerendát ad meg szarugát - lejjebb -, jobb volt művelni a földet, többet lehetett dolgozni, többet termelni, mert mihelyt kilépett az ember, mindjárt a földjén volt, míg faluba órák hosszat kell gyalogolni, szekérrel, mindennel. Itt meg a trágyát is olyan könnyű volt kihordani, hát arra volt a trágyadomb körül a föld. Ketten többet dolgoztunk, mint más négy ember. Várjál, leszek majd én hátra, hátha jobban bírom. Na, vigyázz. Nem bírjuk. Mozgassuk, mozgassuk. Vigyázz!

MRAVCSIK:

Hajnal ne!

MRAVCSIK:

Ne! Hóhahó! Te csak fogd meg a láncot azt forduljál kifelé. He, Hajnal, ne! Nem takarodsz! Hóhahó! Huzd meg, huzd meg Hajnal! Na, na.. Gyere Hajnal! Hajnal, no, na!

MARRÁTOR:

Apám éjjeliőrnek ment, hogy az elkobzott vetőmagot megvehesse, nappal elvethesse. Aztán végleg munkásnak ment. Leadták a földet. Csak mi gyerekek jöttünk sorjában, háborítatlanul. 1949-ben Marika, ma matematika-fizika szakos tanár, 1950-ben Jancsi, technikumot végzett, autószerelő, 1952-ben István autószerelő, technikumost végzett, ma teológus hall-

NARRÁTOR /folyt./

gató. 1957-ben jöttem én, jövőre végzek matematika-kémia szakon. 1959-ben Erzsike, a Volán Vállalatnál dolgozik, fizika-matematika szakra készül. 1964-ben Jóska, mezőgazdasági szakközépiskolás. Pár évvel ezelőtt a tőlünk 5 km-re lévő egytantermes bedapusztai iskolába még tanítottak. Két idősebb testvéremmel mi még odajártunk.

MRS MRAVCSIK: Jaj, csuszós az ut ...

MARGITKA: Na vigyázzál, hogy el ne essél! No, hallod. Csuszós az ut, az eső is csepereg itt. No, de menjél azért, mit ülsz itt?

Vigyázzatok, hé !

NARRÁTOR: Anyán ha otthon vagyunk természetesnek veszi, apámanak pedig szinte morális követelése, hogy mindenben segítsünk a trágyázástól a fejésig. De ha édesanyám a pusztán kívül lát bennünket, álmélkodva, meghatva tekinget ránk mint egy tulvilági lényre, mintha nem is ő nevelt volna fel minket.

Denne állnak még a hársok, de egy katonatiszt szigorúan kint van mégis egy őrszem, mintha már csak az-
lákedve volna.

Értelmezésük az, hogy tovább lépünk, mint jelent
az, hogy az a pusztán élünk, hogy hogy élünk etc.

II. FelvonásMRAVCSIK:

Majd a másik nem ismeri meg.

MRAVCSIK:

Majd fél tőle mint kisbárány az anyjától.

MRAVCSIK:

De lássátok, azért mondják a szelid emberekre, hogy birka türelem van benne, hogy milyen türelmes, még csak el se mekkenti magát. A disznó meg mennyire sivalkodik, ha megfogják. Majd mindjárt levesszük róla a bundát, oszt nem lesz melege. Nem tudod, hogy hogy Margit mit játszottak a régiek? Az a baj, hogy a osizmát elvágtam a lábamon, mert azt drága pénzért vettük.

MARGITKA:

Inkább a lábát.

MRAVCSIK:

A lábamon majd kinő.

MARGITKA:

Akkor ez is ugy van? Hogy inkább a bőrit?

MRAVCSIK:

Inkább a lábam, mint a juhó, vagy a gyapju rajta maradjon. Én sajnálom ám! Vagy levágjuk oszt ki-mérjük vagy ha valamelyitek megnősülne akkor levágnánk a lagzira.

NARRÁTOR:

Benne éltünk még a házba, de egy matematika szigorlat közben mégis úgy éreztem, mintha már csak emlékezetemben élne.

Évfolyamtársaim el sem tudták képzelni, mint jelent az, hogy mi a Pusztán élünk, hogy hogy élünk ott.

NARRÁTOR /folyt./

Mit jelent az na, hogy Puszta.

BRAVCSIK:

Ne kooám, ne! Ne, ne! Jól van!

MARGITKA:

Hajnal, ne! Gyere no! Na, na! Hóhahó!

NARRÁTOR:

Nekem magannak is a szó szoros értelmében ruhát kellett váltanom, mielőtt hazaértem és Zunypusztá felől a dombhajlatban feltűnt a ház. Amikor visszamentem, újra ruhát kellett cserélnem, pedig Eger kisváros.

Szívet és tüdőt kell cserélnie annak, aki a puszták levegőjét elhagyja, különben elpusztul új környezetében. Szinte a világot kell annak megkerülnie, ha újra vissza akar jutni. Pedig az udvara addig terjed ki a háznak, mint ameddig a tekintet. Szíven ütött Illyés 50 évvel ezelőtti üzenete: "egy nép élete forog kockán", és irásának utolsó szavai: "Folytatást várok."

MARGITKA:

Hadd gyűjjön ...

Jól van.

Ott fogd a!

Semmi baj. Huzd még előbbre!

Nem fogja maga azt megbánni, mert ennek vadkan volt az apja!

Vigyázz, el ne vágja a kötelet!

Ajaj!

Sándor tesztek fel vizet, hát hogyha kell!

BRÁVCSIK: Ezt ne erre huzzad! Mehet? Nyomd, arra nyomd, hogy
kössen rá. Jól van mostnár. Jól van.

MARGITKA: Ez nehezen lesz meg.

BRÁVCSIK: Nem lesz ez nehezen, csak az orra kijöhessen.
Huzd meg, mindjárt kijön. Huzzad! Ez az. Huzzuk,
jól van él. "szó!

MARGITKA: Üszó?

BRÁVCSIK: Kis útyü! Te vagy az? Te kis szaros! Odavisszük
oszt akkor elvisszük még amaszt is.

MARGITKA: Elbirod?

BRÁVCSIK: Lesz annyi tehén, hogy sok. Törölgessük le róla
a levet, nem jó ha magába nyalja a tehén. Na,
megvan, amiért megszenvedtél. Ne félj semmit.
Mostnár jó lesz. Megnyalod, oszt feláll, meg-
szoptatod.

Erősödjél már, hogy oszt megszoptatunk, állj fel,
igy, igy ni kis bocám, látod-e hogy feláll.

Már erős vagy, nagy borju vagy.

Na azért még nemigen tud megállni itten.

EGY VEVŐ: Hogy mondta, kétezer forint a, na és ha meg mind
a három? Akkor meg ötezerhét. Mostnár maga mond-
jon valamit. Gyerünk ide a pénzt, oszt olvassa-e!

MRAVCSIK: Az sok. Más árat mondjon!

ÉRTŐ: Hát nem elég az, mondom ötezerhét, oszt hagy men-
jen.

MRAVCSIK: Maguk hogy vannak?

Elköltöztünk már. Jobb lesz az.

Már hurcolkodunk a jövő héten.

37 év ... ! 37 év ...!

Régen volt már, mikor apád kiült a partra...!

Hiába régen...!

NARRÁTOR: Drága anyám, ha évnnyitóra vagy ünnepre jön átöl-
tözik.

Az anyaggal, a sárral való küszködésén egyszer-
csak átsugárzik a szeretet. Pirosposzgás arca
áttetsző lesz, az istenlátó boldogasszony örömeél
néz fel matematikus, pap, a gépelemek természetét
ismerő fiaira.

Édesanyámban az a kifogyhatatlanul gazdag termé-
szeti jóság, a szeretetben való természeti bővel-
kedés is benne van. Talán nem tulzok, ha azt mondom,
hogy ő vitt a hivatásom felé.

MRAVCSIK: Itt ebbe a vadonba, ahol minden siktainak hat ki-
lométert kellett gyalognom a buszhoz, 21 évi mun-
kaidő alatt hány 6 kilométer volt ez. Ha délután-
ra mentem, kidolgoztam magam délelőtt, mikor már
alig vártam, hogy beülhessek a buszba és kipihen-
hetem magam, mire Tarjánba értem. Volt hogy éjsza-

MRAVCSIK /folyt./

kás voltam, és nem feküdtem le. Kaszáltam, hogy legyen a teheneknek enni, mert az az a 5 Ft-os órabér, amivel én kezdtem, az nem lett volna elég nektek. Egy fél napba kerül, ha elmegy az ember kenyérért, ott már könnyebb lesz a boltban. Vagy akárhova megyünk az országuton, elmegyünk a buszmegállóig, oszt onnan kell csak hazamenni.

MARGITKA:

Nézzétek, hogyha irtatok is levelet, egy fél napba került míg bementünk.

MRAVCSIK:

Sokszor egy hétre jött meg a levél, meg tudod, hogy neked még a katonabehívót se hozták ki. Ha nem még be a keresztanyádékhoz, akkor még be se vonultál volna.

Tudod, amikor Pistát is vittük a hátunkon Megyerbe az orvoshoz, hogy beteg volt.

MARGITKA:

Hát én hányszor elvittem, mikor kellett vinni táncosadásra, oszt alig birtam ebbe a nagy sárba, télen meg a hóba. A hátamon vittem őket. Oszt nagyon nehezek voltak már, mikor nagyobbak voltak.

JÓSKA:

De én inkább itt maradnék, minthogy ott legyek.

MRAVCSIK:

Inkább?

MARGITIA:

Hát én is úgy vagyok vele hallod, hogy hát ottan
senkit se ösmer az ember, lehet, hogy majd meg-
szokjuk, de hát mégis ott se nincs rokon, se is-
merős.

MRAVCSIK:

Ha mink nem bántunk senkit, minket se fog bántani
senki.

III. FelvonásMARGITKA:

Vigyázzál össze ne törjön, mert erre nagyon kell vigyázni, mert nem lehet ilyet most venni. Ebbe a dobozba majd belerakjuk. Nagyon sokat kinlódott evvel szegény édesanyám, hallod míg ezt nekem elkészítette, négyen voltunk lányok, osztán sokat kellett neki gyűjteni bele.

Mikor az egész család itthon volt, akkor bontottam fel, mert hát sok baj volt evvel. Együk gyerek azt mondja, hogy úgy csináljuk, a másik meg azt mondja, hogy dugjuk el már el, azt mondja régiség.

Ebbe nézegettem meg magam, mikor menyasszony voltam, tetőtől talpig megláttam a szoknyámat. Na, gyerekek oda rakjátok a többit, ezt meg kivisszük, ott megpróbáljuk-e.

ERZSIKE:

Itt van egy kard édesanyám, hát ez kié?

MARGITKA:

A bátyád csinálta a Pistika, aki Esztergomba van, ezt csinálta munkaidő után, munkaidő közben. Munkaidő után, főleg akkor csinálta.

Osinálok egy kardot magának, azt mondja.

ERZSIKE:

Na jól van, vigyük akkor ki.

MARGITKA:

Kitesszük ide e. Kikellett volna venni a tükröt.

Na jól van, el ne düljön, oszt összetörük.

ERZSIKE:

Édesanyám ne sirjon, hallja?

MEVCSIK:

Na jól van, kijön ez mindjárt. Vezessük előbbre.

Várjál, várjál.

HRAVCSIK: /folyt/

Az első két lábát feltesszük. A kötelet Jóskának add oda. Nesze a kötél fiam. Te meg húzol rajta anyjukon. A lábát, húzd ki az anyjuk lábát. Hogy ide, a hátulsó ide jöjjön e. Na a hátulját osináld, magd anyám kiveszi. Föl a lábát, az első lábát fel. Na, húzd meg Pista. Húzd ki Jóska a lábát. Másik lába fönt van?

JÓSKA:

Fönt.

HRAVCSIK:

Jól van. Ez az. Így van. Hozzátok a libát. Oldozzárak el a többi marhát, hogy jöjjenek. Jól van fiam, kösd meg. Jól van már fiam. Na, jól van fiam, rakjad oda. Van még ott is kert, azt is meg kell szántani. A borona meg amott van, a kert végénél, majd azt is feltesszük.

Hát igen ökrösszekérrel hoztuk mink ezt ide, Lócból, az asztalostól, most meg nem is tudta ez, hogy innen el is megy. Nem erre számítottunk.

JÓSKA:

Fogja, fogja mert leesik.

MARGITKA:

Itt is van egy pokróc e. Nesze ,e. Nesze Józsi, vedd fel fiam-e. Vigyázz, hogy le ne ütődjön a.. Nagyon finom Sándor ez a víz.

HRAVCSIK:

Mikor megvettem a házat, akkor is azt tartottam szem előtt, hogy jó legyen a víz, kértem egy pohár vizet, nem alkudtam.

Ez a gaz, olyan erőszakos mind a vad alma. Nézd e fel se tudunk menni. Hogy került ide? Ennyi nem volt soha.

Maholnap a házban is bemegy már. Ezt már én ültettem ide, ezt már mi ültettük. Nézd ott meg idegenek szedik le. És már az ablakon megy be a

FRANCSIK /folyt./

szederszar. Hallotál ilyet? Nézd retelkrag is van e.

MARGITKA:

Picikét kitakarítjuk-e.

FRANCSIK:

Hagyjad anyjok, nem csinálunk evvel már ugyse semmit. Nem lesz itt már tisztaság ugyse többet soha.

MARGITKA:

Legalább azt a nagy kórékat huzogassuk ki.

FRANCSIK:

Anyjuk, lebontjuk, amit felépítettünk. Visszaadjuk a természetnek. Nem lesz itt már semmi.

/Spitzkezési atmoszféra/

FRANCSIK:

En se vagyok már 18 éves, hogy itt könnyen ugráljak a falon. Fogd meg, oszt szépen vedd le. Nem én mondom, hanem a Bata Jóska mondta a Mávautnál, amikor ott dolgoztam ő is meg én is, ott az emberek, Sanyi bácsi ugy gazdálkodott, ahol az uraságnak madársóska termett, meg akkora buza termett.

Csak lestek az izék is, hogy igaz hogy tudtam gazdálkodni. Osztán azért kulálnak csináltak bennünket, be kellett szolgáltatni, ugyhogy nekünk kenyér se maradt.

MARGITKA:

A végrehajtó jött, hogy nem tojnak a tyukok, nem hitte ...

FRANZ: Már mindegy, ennek az üszögfának ki kell jönni.
Aha már jön. Már jön, mindjárt jön.

FRANZ: Nem is olyan könnyű hallod-e?

FRANZ: Nem. Nehéz ez, kemény fa. Nekem 6 mázsa lucerna-
magom volt ezen a homlokon, ez náma nem sok, csak
hatvanezer forint. Őnekik meg semmi nincs belőle,
husz fillér ára haszon nem volt belőle a nyáron.
Tűz ne fogjon, falad ne fázzon, gonosz lélek ben-
ned ne tanyázzon, szemed helyén arany fürjecske
vigyázzon, ess eső ess. Napnak fordulok, aki vég-
hez vitt, boldogasszony áldjon, amit adatott visz-
szavétetik, ess eső ess.

FRANZ: Apám a Volán Vállalattól ment nyujdíjba. A 70-es
években már egyre több jószágot nevelt szerződés-
ben az államnak.

Egyetlen nagy keserve, hogy a katlan, amit nagy
birkózással emberi haszonra fordított, nem kell
senkinek. A rét elláposodik, a domboldalt a vad-
növény veszi vissza.

FRANZ: Hát nézzük meg először, hogy $F=0$ esetén, annyi meg-
jegyzés kell hozzá, hogy A-nak és B-nek olyan szá-
moknak vagy a kifejezéseknek kell lenniük $A+B$ a K -
adikon, megszorozzuk $A+B$ -vel és akkor ezen az ol-
dalon rögtön kialakul az $A+B$ a $k+1$ -ediken.

MEMÓRIUM:

Csak pár hónapja tudtuk meg, hogy édesapám mind a hatunk könyveit, egyetemi jegyzeteit tanulgatta. Nem tudom mikor, a petróleumlámpa mellett, az istállóban, a mezőn, de az biztos, hogy a rideg paraszt Mravcsik, aki a bogáncsból is tejet sajtolt és napkelte előtt hurcolta a párjával a domboldalon át a nagy sajtárokat, lehet hogy nálunknál jobban vizsgálta az egri tanárképzőn matematikából vagy Esztergomban a teológián.

ÉLETRAJZ:

Dolgoztam a szakmában, mint autószerelő. Bűvészkedtem, fölléptem több színpadon, egy megyei, több falusi színpadon és eleinte szép volt, jó volt, sikeren volt, örültem, hogy megtapsolnak. Azonban egy bizonyos idő elteltével komolytalannak éreztem ezt az egészet, és valami többre vágytam. Haverokkal az én Trabantommal mi is kimentünk Lengyelországba mikor a pápa érkezett. Közvetlensége, jósága nagyon megragadott engem és azt hiszem ez tette a hivatásomra az utolsó pecsétet. Először Krakóban láttam, ott mondott szent misét, az még nagyobb hatást gyakorolt rám. A tömeg szinte extázisba esett. Otthon nagyon csodálkoztak, mikor bejelentettem, hogy pap leszek. Azt hiszem édesapám és édesanyám is sirásba kezdett, de édesapám azt mondta, hogy, hogy nem a fájdalom könnyei, hanem az öröme.

REP: Kódex, jelzett 2364.

És legyen szives a másik flamand könyvet hozza át Pista.

STIVÁN: Hozom.

REP: Ezt pedig legyen szives a helyére vinni. Köszönöm.

Az 1876-os budai Országgyűlés törvényei.

Nyomtatott horáskönyv, XVI. század. Páris. Köszönöm.

Vedd a Könyvek Könyvét a Szentirást és hirdesd hűségesen Isten igéjét... Életté válják az egész

Vedd a Könyvek Könyvét a Szentirást és hirdesd hűségesen Isten igéjét... Életté válják az egész

Vedd a Könyvek Könyvét a Szentirást és hirdesd hűségesen Isten igéjét... Életté válják az egész.

STU: Oké!

Szevasz!

JÓSKA: Édesapám mérgeződött is, hogy miért nem akarom ott hagyni, hiszen nekem kell a legtöbbet a sárba mászkálni, de mondtam neki, hogy visszamegyek majd juhászok, mert némelyik juhász többet keres mint egy agrármérnök, vagy elmenjek helikopterre kukacbabázónak. De végülis agronómus szeretnék lenni, mert szeretem a gépeket, a földet.

BEVEZETŐ:

Eleinte a disco, a diszkózásunk ellen voltak, mert a ruhánk nagyon bevette a bagószagot. Mindig kint kellett hagyni a ruhánkat szellőzni.

BEVEZETŐ

BEVEZETŐ

En építettem. Magam akartam lebontani. Nyugton se hagyott volna lassu pusztulása.

BEVEZETŐ

Ugy a fany, és is egy pusztulok és a fany...
A kisebb falak is már az körülbelül az falnak...
nézett ki, akkor fél volt építve, és most...

BEVEZETŐ

1930 körüli Magyarország államainak területének még
összesen a felét a puszták területét adták. Az az
az ország egy, de a magyarság területének az
kiseb területükkel együtt, pusztáikról, feltehetően
vélhetően végre az a magyarországi államok, gondolatok
tal, de egyáltalán gondolatok valójában. Nagy gondolatok
tal, hogy a kőzetek után jött az ország élelmiszer
sz. A földet szeltek, a TSD-ekből kapták egy-
egy parcellát, hogy megköszönjék az állam, ami
szeltek a területet szeltek, hogy végre a magyar
akár lenne, mint például a magyarországi állam, ami
ami megépített az a terület.

III. FelvonásHELYTART:

AKIK MARADNAK

II. SZÉLSZ:

Nincsenek népek hiába, ki vannak fogyva, kihalt az öregjei, a fiatalok elmennek befele a városba. Kifogyott a nép. Ha én elmennék innen csak a csend maradna utánam. Itt már csak énneken kell kitartani, ide már más nem jön ha én innen elköltözök. Ennek itt vége lesz akkor. Az is biztos, hogy ebbe itt miink vagyunk az utolsók. Ide már más nem fog jönni.

IV. BÁCSI:

Ahogy a tanya, én is úgy pusztulok és a tanyák után a kisebb faluk is már ez körülbelül kis falunak nézett ki, mikor föl volt építve, és most mi? Gyon,

HELYTART:

1930 körül Magyarország művelhető területeinek még csaknem a felét a puszták cselédei művelték. Ma már ez nincsen így. De a nagybirtok felszámolása után kicsit megfeledkeztek rólunk, pusztaiakról. Felszámolódott végre ez a nyomoruságos életforma, gondolták, ha egyáltalán gondoltak valamire. Vagy gondoltak arra, hogy a köves utak mögött sok ezren élnek még. A földutak mellett, a TSZ-dombok között egy-egy parasztesalád vagy magányos volt cseléd, aki makacsul kitartott amellett, hogy végre a maga ura akar lenni. Mint például a Duhanyi Sanyi bácsi, aki nem lépett be a tsz-be.

LOVÁS BÁCSI:

Például a háboru előtt én robotos ember voltam, cselédember és nekem adtak nyolc hold földet és azt mondták ebbe nyugodtan gazdálkodhatok, de aztán több időre megalakult a tsz, ugye odaszervezték az emberiséget, én avval védekeztem mindég, hogy én már voltam cselédember, én nem akarok robotba, én szabad ember akarok lenni. Engem ne piszkáljon senki.

Én is nagyon megszerettem a tanyát!

Cselédidőmben is énnekem nem paranosolt az uraság, én tudtam a magam dolgát végezni paranos nélkül is. A mindennapi munkámat tudtam.

FELESÉGE:

Az én uramnak nem kell másfajta kenyér, nem szivesen, de azért sütöm, mert muszáj, mert az én uram nem eszi meg a bolti kenyeret. Szépen be lesz ez dagasztva, már megtisztul a kezem, most már abbahagyom. Majd aztán beraklak. Szépen. Hogy a gazda ne veszekedjen, ne piruljatok nagyon.

LOVÁS BÁCSI:

Figyelem én is a tanyán, hogy hogy hálnak meg az épületek, a házak. Előbb az ajtaja, ablakja, csurog be az eső. Nő a badbozót és azután az ember is úgy hal meg éppen, előbb a szemüvegén keresztül megy a sirba.

TARRÁTOR:

A puszták népe most már valóban eltűnőben van. Csak a juhászok tartanak ki és egy-egy volt öreg cseléd. Épp úgy magukénak érzik a senki földjét, mint amikor forma szerint még a gróf tulajdonában

REKATOR /folyt./

volt. Fáj nekik, hogy nyomukban csak ugar marad.

JUHÁSZ:

Már még itt a delelőhelyemen is lekaszáltam egy nagy darabot, még ott majd meg lehet látni a nyomát, mert olyan tövis volt itt a birka előtt, hogy nem bírt kijönni ide a delelőre. Én lekaszáltam. Senki nem parancsolta, se azt nem mondta, hogy mit adnak érte, vagy mit fizetnek, de én úgy láttam, hogy hát rossz a juhok a járása itt a delelőhelyen és én lekaszáltam. Hát én 71 éves ember vagyok ugye. Hát azért eljár az idő. Meg hát nem is vagyok annyira olyan szegény ember egészen, hogy talán e már nekem muszáj, hogy én ezt csinálom, csak hát hogy szeretem. Így mondják, halnak is meg születnek is. Majd az idő eljön egyszer mindegyiknek. Oszk az idő lejár ugye. Meg kell halni. Nem félek tőle, nem. Nekem ez a vágyam, hogy itt jobb szeretnék lenni. Mert hát mégis itt töltötte az ember a hosszú életet, osztk valahogy én itt jobban érzem magamat. Az édesapám is itt van, a legszélén. Akkor ahol az a fénykép van, az a feleségemnek a testvére. Akié az ott a nagy sir, az apósom, anyósom van. Még ilyen sógorok is kerülnek benne. Ez volt valamikor a régi oselédéletben a bérestemető. De már ez is a múlté. Ez meg itten van szegény, már a szülei is elhaltak, nincs aki gyámolítja a sirjait neki. Még az édesapja ültette ezt a nagy diófát itt a helyére még a régi kereszt is itt van nekik, ahogy már ki van dülve. Itt vannak ezek,

egy családból voltak oszt egy héten belül meghal-
tak 14-be, ilyen betegség járvány, tifusz-féleség
volt, oszt ebbe elpusztultak.

REPORTOR: A léleknek még mélyebbek a gyökerei, az még ellen-
áll, írja Illyés Gyula A puszták népében. Én már
nem tudok leereszkedni a mélyen fekvő forró réte-
gekbe, pedig a házromok számonra még neveket, embe-
ri szavakat, arcokat, sirást, nevetést jelentenek.
Gyerekkori barátaimat. Nem maradandó anyagból ké-
szült emlékek ezek, amiket valamiképpen meg kell
őriznünk. A felszín utolsó finom gyűrődését látom
már csak, egy-egy gémoskutat, gyümölcsfa, korhadását,
a táj agóniáját, vagy csak talán a metamorfózisét?
Bár thermálviz fakadna föl a gondozatlan távoli
szilvás közepén. A költőzködő, kitartó öreg cselé-
dek mintha csak 50 évvel ezelőtti felfedezőjüket,
a költőt idéznék vagy neki válaszolnának a bucsu-
zás pillanataiban. Pusztá járásommal már én is
szerényen próbálom folytatni őt.

FURULYÁS BÁCSI:Hát amit faragtam, az mind örömmön volt, mert sze-
rettem no azzal is babrálni. Valamikor ez nagy di-
vat volt. Különösen még ilyen pásztorenber félék-
nek. Mikor így ezeken a hegyeken fujta végig a
nyáj szépen megterülve itt például oldalt is mon-
dom, hát ez is volt legelő valamikor. Ott alul a
hegyen végig furulyázott vagy klarinétozott, milyen
szépen hangzott be ide a tanyába be. Majd délután

...AS BACSI /folyt./

estefelé, mikor a tarlókban jártunk a birkákkal fujta ezt az ember olyan szépen, meg hallgatták sokan a tanyába. Nagyon szépen hangzott, különösen estefelé, meg már még jobban hangzott mint így napközben. Mert még a csengő is, meg a kolomp is ez reggelről hangzott a legjobban a jószágon, meg már este a hűvösön. Mert ugye ez a jószág mikor keményen rásütött a nap az már csak összebujt, az már olyan bukva járt, mindig csomóban. Az is ugy lelegett csomóban, nem terült meg, hanem amikor hűvös volt, akkor szépen szétterült, oszt hangzott a tarlón a csengő vagy bár akármilyen volt rajta, kolomp vagy csengő. De én azt a csengőt szerettem a legjobban, a birkán nem a kolompot. Mert például ezek a mostaniak a kolompokat szeretik jobban. Akik már most vannak juhászok. De én csak a csengőt szerettem mindig. Ez volt nekem a hobbi, meg mindenem ez volt. A szép bot, a klarinét meg a csengő ez volt a hobbi az egész életben, a pásztoembereknek ez volt az izéjük. Valamikor világlia voltam na, szerettem a mulatságot is meg hát az ilyesmit nagyon szerettem. Hát már most öreg vagyok, de azért még most is szeretem ugy télen, ilyen hosszú estéken nem tudok mit csinálni, még sokszor előveszem, aztán belefujok. Csakhát már azért az ujjaim már el vannak nehezdedve. Nagyon sokat szenvedek már a fejszben. Már szinte bütykök nőttek rajta e. Talán ha meghalok azt mondom, hogy tegyék be mellém ezt is e. Annyira szerettem én ezeket.

LOVAS BÁCSI:

Van ezen minden. A tetején ül egy juhászember és furulyázik. Itt van mellette a pipa, meg a dohányzacskó. Ez meg a kampja, a kosnak a fele. Itt lejjebb bele van vésve, mikor készitetten, meg a neven. Ez a kampja eperfa, a szára akácfa. Ez valóságos színibe van, ez nem festett dolog, csak ki van olajozva. S itt van a szarvasbogár, mert ez a tölgyfát szereti a szarvasbogár jobban, a mocsártölgyet és azon nagyon sok levél. Ezt én így a magam eszéből kigondoltam, mit faragjak rá. Itt van egy béka és egy emberalak. És a kigyó nyúl a békáért, mert a kigyó azt lenyeli a békát, ha megfogja. Itt van a béka. Utána jön a kigyó tekeregve a számára. Hát ez jutott eszembe, hogy ez szép lesz, hogyha körültekeredik nekem a boton egy kigyó. Meg itt van a pulikutya szinte meg két tölgyfalével, két szem makkal. Ez is egy juhász mámor, mert a juhász mindig szerette az erdőt. A nagyapám is juhász volt, még őneki az apja is, mind juhászok voltunk. Én azt már nem tudom, hogy hanyadik ágától kezdve, de mind juhász ember volt. Akármit az kialakított, amit kigondolt, meg is csinálta. Én is úgy voltam mindig. Az nem lehet, hogy mostan és kigondoltam eztet és vagy egy hétát kigondoltam az izében, és anonnán meg rám kiabálnak, akkor én eztet nem tudom folytatni, csak nyugodtan, tempóban is magányos életben élt ugye a juhász, hogy tudta csinálni. A juhászember azért tudott furulyázni és faragni, mert szabad ember volt.

NARRÁTOR:

A régi pusztaiak közül is csak a juhász emlékezik vissza a függetlenségére, teljes szabadságára. A cselédek között ősidőktől fogva ők a legelőkelőbbek. Kiváltságaiknak iratlan, de tökéletes törvénytára van egészen máig is.

JUHÁSZ BÁCSI:

A juhászlegény csak juhászlányt vett el. Mert nem kellett, hogy majd béreslányt vagy a koosisnak a lányát elveszi, nem is engedte volna neki tán a szülei. A juhászok valamikor nagyon fényesen jártak.

Gazdag emberek voltak.

Hát voltak olyan juhászok is valamikor, ilyen nagy uraságoknál, hogy annak nyája se volt, csak számadó volt ő. Befogta a birkáját a kiskocsiba, s egy tanyáról a másikra ment a juhászbojtárokhoz, aki a keze alatt volt neki, összenézegetni a nyáját, hogy hogy kezeli, meg hogy hát hogy néz ki na. Nagyon szép élet volt a juhászélet. Télen is szép volt, de nyáron meg különösen. Odaki a mezőbe járhatott az ember, hát az egy élvezet volt. Szennyes ingben nem jártak ám azért a juhászok, mert az csak tisztán szeretett járni.

Csak fehér ingbe.

Meg szép fényes csizmában a birka után is. Nem hogy, mit tudom én milyen ganajos, trágyás lábbeliben járt a birka után is, hanem szép öltözetben, mert hát azért sokkal összetalálkozott az egész nap. Hát nem akarta az hogy őt lenézzék vagy mit tudom én, mert a valamikor juhászok ki voltak emelve, na.

FELESÉGE:

Nyolc inget varrtam neki egyszerre. Gyolcs inget, fehér gyolcs inget, hogy abból mindig jusson tiszta. Mert mikor kért, akkor kellett adni szép gyolcs inget, mint a hab olyan fehérre ki kellett mosni, főztem.

Nem voltak ilyen jó mosóporok mint most vannak, hanem hamus lugban főztem, kétszer föltétlenül, de ha úgy kellett harmadszor is ki kellett neki rá tiszta inget adni.

FURULYÁS BÁCSI: Reggel már két órakor keltünk fejni, hogy még korán

kifejthessünk, hogy még hűvösön a birka jól tudjon lakni, mert mikor kisütött a nap, azok összebujtak már, tovább nem legelt. Már akkor délben, két órakor meg kezdtük a fejést megint. 4 órára kifejtünk, akkor 4 órakor megint kihajtottunk úgy, hogy este 8-kor hajtottunk be, úgy hogy negyed 8-kor már megint leültünk fejni. Háromszor napjában mert postára fejt az uraság, a juhász most már a tsz-be például itt csak kétszer fejtünk naponta. Ha most én olyan fiatal lehetnék mint ekkor voltam, hát nem cserélnék senkivel se. Nem cserélnék senkivel se. Mert ugye hát dolog sok volt, nagy munka volt, fizetés meg nem volt. Most csak harmadát dolgoznak mégis többet fizetnek mint akkor fizettek.

FELESÉGE:

Már 12-dikbe voltam, akkor a nyáron, én már akkor mentem 19 pár közé aratni. Az a pár olyan volt, hogy 19 férfi volt, kaszált, 19 lány szedte utána markot sarlóval. És már akkor nekem menni kellett,

FELESÉGE /folyt./

11 éves kislánynak. Attól a pillanattól fogva minden nyáron még csak férjhez nem mentem aratni és a cséplőgéphez menni. A cséplőgépnél borzasztó nehéz munka volt.

NARRÁTOR:

A korszerű tsz-centrumoknak kényelmetlen, sokszor nem is rentábilis a távoli épületek fenntartása, legelők művelése. Ahogy megkeresem öreg béres barátainkat vagy egy-egy fiatal okos juhászt egyhangú, kemény és felelősségteljes a tiltakozásuk. A távoli rétek moosarasodnak. Régen rá se eresztették az állatot a pásztorok. Csak fő tennett az ilyen réten meg métely. A meredekebb domb, ahol feldől már a traktor az nemcsak bozótosnak jó mondják, amiből élvezet kiugrasztani a vadat. Tul nagy luxus ez. Pazarlás, hogy az ország hagyja veszendőbe a katalanokat, ahol még 15 évvel ezelőtt nyájak éltek meg, és a juhász gyorsingben sétált furulyázva. Fogy a nyáj, mennének panaszra a juhászok, de nem tudják, hová.

FURULYÁS BÁCSI: A kisbaltámat a kezembe veszem, de én vasárnap vagy szombaton, én erre a határt összejárom, úgy magam csendességiben. De olyan csend van az erdőben, mint ahonnan ki vannak halva. Hogy hova tűntek a madarak is meg már emilyen nagyobb vadállatok vannak. Ez van. Disznó különösen sok van. Vaddisznó. De már ilyen madárféle, olyan csend van az erdőben hogy valami borzalom. Addig meg úgy füttyültek a

FURULYÁS BÁCSI /folyt./

madarak tényleg, már éjfél után a fülemüle megkezdte, de gyönyörű az, talán még hat féle hangon is fütyül. Ez a legszebb madár. A fülemüle.

A juhász olyan volt valamikor mint a sebészmesterek. Például a birkának minden csinját-binját ennek tudni kellett. Most a keringősség, ez olyanféle betegség volt, hogy ennek az agyvelejin kis vízholdyag nőtt. Na, most ahol az feküdt ez a hólyag, ott a csont is megpuhult a tarkójába neki a birkának. Ezt szépen ottan le kellett nyírni, akkor ezt a puha csontot ott szépen ki kellett kanyarítani jó éles késsel, és akkor ezt felnyitni, azt a hólyagot szépen levenni az agyvelőről. Akkor azt a csontot visszahelyezni oda, és akkor aztat lekentük egy kis kenőccsel, akkor visszarakasztottuk a bőrt is rá, úgyhogy ha az a birka az egy napon megcsináltuk e, a másnapot megérte, akkor már annak jobban lett, azt már oszt kiheverni.

JUHÁSZ II.:

Igy lefelé, arra voltak ajtóval, erre háttal. Emerre volt egy szép kastély, olyan hosszú épület, de az urak laktak benne. Én mindenkit hurcoltam, hurcoltam a méltóságos urat, hurcoltam az ispánt, hurcoltam a nagyméltóságos asszonyt, akik idejöttek aztán én meg a határba hurcoltam őket. Oszt akkor mindég adtak egy kis borraivalót. Meg anugyis szerettem a lovakat, olyan szép két lovam volt, hogy gyönyörű volt ránézni. Itt van a temető ebben az

JUHÁSZ II. /folyt./

erdőbe, de hogy hol azt nem tudom. Itt van a bejárat. Csak nem látni semmit sem, ennyire el van fülve, meg fel van fakadva a hogyhijják, hogy nem látni most semmit. Itt van, itt van a bejárat is, tessék. Azért valaki gyámolítja. Itt van. Már én is vagy hat éve nem voltam itten. Fájt a lábam, maródi voltam, nem bírtam eljönni, pedig itt fekszik az édesapám, édesanyám itt fekszik ... vagyunk itt sokan már. Dehát itt vannak, gyerekeim, már én 84 éves leszek. Cselédemberek voltunk, igen, ahogy a szegénységből telt úgy el tudtuk temettetni, nem futta ki úgy mint most. Örültünk, hogy így el tudtuk takarítani. Szegények már régen meghaltak. Az az édesanyám, az meg az édesapám. Már nem tudunk jönni hozzá meggyámolítani, mert kiöregedtünk. Podmonicski Géza, igaz-e kegyelmes ur. Olyan fajta volt mint én, ilyen buta, ő is szegény!

NARRÁTOR:

Az öreg csalédemberek, pedig fiaik ma már sokszor iparosok, tanárok vagy osztályvezetők, kis kivétellel inkább diosérik, jókat mondanak földesurukról, kötelességtudóan maradnak következetesen multjukhoz, életükhöz.

JUHÁSZ III.:

Nem mondhatom, hát a báró ur furfangos egy ember volt, mert tán még az anyja alól is faskampóval húzták el. De azért elvégeztem a munkámat. Nekem 30 év alatt azt se mondta, hogy te rossz ember vagy. Olyan urat szolgáltunk kérem, képes volt arra, aki

JUHÁSZ III. /folyt./

a legelők uttal voltak készítve mindenütt, hogy autóval kijött és ha meglátta azt a pásztort, hogy feküdt, azt mondta, te hogy a million szakramentu-modat!

LOVÁS BÉCSI:

Keményebb világ volt. Keményebb mint most. Aki visszaélt, nem dolgozott vagy nem tetszett, tessék, mehetem, bizony még cselédnek is sokszor nehéz volt bejutni.

BARÓ UR:

Jancsi sógor! Jancsi sógor! Harap-e a kutyátok? Ha nem akkor elmegyek erre-e. Régen a pusztá kérem itt volt körülbelül innen 50 méterre. Itt nem lakott senki csak én az öcsémmel. Nem olyan sok fizetés volt. Volt kérem 17 mázsa mérés, 40 pengő volt a pénzfizetésem egy évre, kaptam egy hold földet, meg kaptam nyolc méter fát. Ez volt az évi járandóság. Még mikor az első földreform volt, kérem 23-24-be, akik házhelyet irattak a cselédekből, azt mind elosapták. Azt mondta, hogy mén nektek földetek van, éljetez meg abból. Így nem irattam én se házhelyet mert hát akkor minek, egy hold földből nem élek meg. Ilyen volt kérem a báró ur. No de azt azért csak meghalt ő is.

LIBÁS NÉNI:

Minden héten pnteken reggel elindultam itthonról fél hatkor és akkor gyalog mentem fel végig Salgótarjánba. 15 kilométer ide mihozzánk. És én mindig gyalog hóba jártam, sárba, vízbe csizmába. Van négy gyönyörű szép gyereken, akiért harcolok, ezért dolgozok. Nem vágyok sehová aranyos. Pedig van a

LIBÁS NÉNI /folyt./

lányomnak is szép lakása, két szobás ház. Öregebbik lányomnak, meg van itt a fiam e, meg van egy 16 éves kislányom, nem vágyok sehova se.

LOVAS BÁCSI: Én itt akarok meghalni. Itten a ló is, mi lesz veled ha a kerítés mögé kerül,

FURULYÁS BÁCSI: Még a szülőházam is. De hát én itt is akarok meghalni. Én innen nem akarok elmenni. Csak a temetőbe.

NARRÁTOR: Ha a szülőföldemre gondolok, nekem is egy vidéki ház jut az eszembe, de csak a házra emlékszem a kis szobára, az istállóra, a földes konyhára, ahogy a lekoptatott kűszöbön első ízben átvergődtem, és tétova lépteim elé rögtön a végtelen világ terült. Ahol az anyám nyelvét az anyanyelvet tanultam, ahol a ház és haza egyet jelentett még: A hazám, a házatája, mely ahogy növekszem egyre bővül, szélesebb gyűrűkben egyre távolabbi területekre terjed, mint a hullám a vízbe dobott kavics körül világokat hódíthat, amikor a régi ház már örökre elmerül. A Pusztá ma halódik. Nem langos agóniával, nem halál-görcsrel, de utód se kell és megszűnünk, mint Illyés öreg oselédai, akik alázatosan mennek el. Tudják, hogy feleslegesek már, csak a kenyeret pusztítják a fiatalok elől. Nem a letűnt világ nosztalgiája van bennem, egyszerűen csak mellettük állok és velük együtt kérdezem: ki jön a nyomukba?

FŐCIMFELIRATOK:

A FILMBEN ILLYÉS GYULA PUSZTÁK NÉPE CÍMŰ MŰVÉBŐL IDÉZTÜNK.

SZEREPLŐK

DUHONYI JÁNOS

DUHONYI JÁNOSNÉ

EGYED SÁNDOR

FÖLDI PÁL

KIRÁLY JÁNOS

KLAGYVIK JÓZSEF

LÁSZLÓK ISTVÁN

MRAVCSIK SÁNDOR

MRAVCSIK SÁNDORNÉ

MRAVCSIK JÁNOS

MRAVCSIK JÓZSEF

MRAVCSIK ISTVÁN

MRAVCSIK ERZSÉBET

IFJ. MRAVCSIK SÁNDOR

SZŐKE ISTVÁN

SZŐKE SÁNDOR

FELIRATOK /folyt./

MUNKATÁRSÁK

CSÁKI JÁNOS

CSÖNGE MELINDA

KARDOS PÉTER

LANTOS GYÖRGY

MAJOROS KLÁRA

NAGY VILMOS

PURINSZKY MIKLÓS

STOCKER KÁROLY

VÁGÓASSZISZTENS: FARKAS GABRIELLA

FELVÉTELVEZETŐ: KÓSA LÁSZLÓ

FŐVILÁGOSÍTÓ: CSÁSZÁR SÁNDOR

VÁGÓ: NÉMETH MÁRTA

PETÉNYI KATALIN

RENDEZŐ MUNKATÁRSA: BALOGH ZSOLT

HANGMÉRŐK: ARATÓ JÁNOS

KONZULTÁNS: UJHELYI JÁNOS

GYÁRTÁSVEZETŐ: SODIN PÉTER

FÉNYKÉPEZTE: MERTZ LÓRÁND

SÓLYOM LÁSZLÓ

SZABÓ GÁBOR

Reel II.

MAFILM DIALOG FILMSTUDIO - TELLUX FILM- W.D.R.

Co-Production

THOSE WHO LEAVE

Margitka:

Ho, ho! There, there!

Narrator:

My father built his house on the pusta at the site he chose for himself. It was the house that sheltered us, reared us and finally set us free. In his struggle with the animals, with the land, struggles which tried him beyond his strength, my father only suffered the lot of many of his kind.

Mravesik:

Get off, get off, you!

Do you want me to pull you, too?

Get away from there! Damn, it's too heavy!

Get away from there, stupid dog, you!

Now it is muddy, too, my wife will have to wash it. I wonder how many times it'll fall down until I get home.

Get away from here, get away!

Mravesik /inner monologue/:

The year of 1943 brought peril to mankind but it brought us good luck and fortune.

In that year, my father - God rest his soul -

Mravesik /cont./:

gave my elder brothers their share of a few acres of land and he also told me and my younger brother, Miska, that we might as well get our shares, too. Let's go and try our fortune - that's what I said to my brother. So mother put some food in our haversacks to last for at least four days. We were walking across the fields as the crow flies, looking for a place far from traffic, far from villages, even far from the watering troughs because we knew that the more remote the place the cheaper its price would be. We didn't mind if the soil was poor, we could make up for the bad quality with our labour.

One day as we were walking along early in the morning I stepped on a thorn and when I was trying to get it out I was struck by the sight of the beautiful dark green fields right in front of us. It was as if all those mountains had stumbled on me. "We're going to dig our well right here", I said to my brother. "You're crazy", he answered, "we don't even know who the owner of this land is."

Mravesik /cont./:

"It doesn't matter who the owner is," I told him, "it's got to be our land". There was a no-man's land, a valley behind us. "If we can buy that little piece of land, too, then that's where we're going to build a little church and have also a cemetery behind it", I said. Because we came here to populate this land, to have children, and then to be buried here in this valley, the valley which we came to like so much. There were only three of us to build the house and it had hardly been finished when we were hit by a hailstorm and then the perils of war and captivity came. But somehow I always managed to end up on the sunny side.

Margitka:

My! I can't get it on my back!
Oh, darn it! Let's go doggie!

Jóska:

Where are you going?!

Margitka:

Go home, dog, go home now!
Get those pigs going!
Let them eat those acorns in the wood...
Get going, go!

Mravcsik
/inner monologue/:

One day my mother said, "Now that the war is over you should find yourself a wife, son, but don't go looking for a wife in the dance-hall. If you want a good wife go and find one who washes the meat clean and fine when the hog's been slaughtered, don't mind the land she'll bring to the marriage, the land is only the source of your food, you'd better make sure your wife can keep pace with the harvesters when she goes picking the swath behind you."

And indeed, my heart was filled with joy when Margit was working almost faster than the scythe-men. And my mother-in-law was right when she said, "This girl is only sixteen but she won't let anybody do the work for her."

Margitka:

I've got milk all over me! Oh, darn it! I don't know what's happened with this milk-can? Let me see. Is the milk coming out of the top or something?

Oh, darn it! I was right. Get going!
Go home!

Do you want to come with me and carry the milk-can?

Margitka /cont./: This road is getting too slippery!
I'll put on the other pair of boots next
time...
Can you lift it?

Mravcsik: No need to to...

Margitka: Why not?

Mravcsik: Can you lift it?

Margitka: I can't. Is it heavy.

Mravcsik: Pretty heavy, yes.

Margitka: Let me get it up here, this way...

Mravcsik: Try to balance it first.

Margitka: Balance?

Mravcsik: Sure.

Margitka: Let me try it.

Mravcsik: That's it.

Margitka: Is that it?

Mravcsik: Yes, that's it.

Margitka: It's quite heavy.

Mravcsik: We'll take it easy.

Margitka: This road is quite bumpy.

Mravcsik: It's all right.

Narrator: My father has always been a restless man,
a self-made man. He has spent his life
sweating in the fields, among the animals,
his whole existence has been tied to the
pusta.

Mravcsik: Be careful! Let it run around until it gets tired, we can handle it better then.

Jóska: Get out of there!

Mravcsik: Piggy, piggy, here, here!
Damn it, it wasn't loaded well!
I couldn't shoot.

Margitka: Be careful!

Mravcsik: Piggy, piggy, here, here!

Margitka: It's going to bite you!

Mravcsik: Don't you tell me what to do!
Don't you be afraid.

Margitka: It's going to bite you...

Mravcsik: No way! It's not going to bite anybody!
Piggy, piggy, here, here.
Get away from here!

Margitka: Don't miss it, be careful!

Mravcsik: Stop it. Here, here!
Give me that knife!

Margitka: Pull it!

Mravcsik: There, its back!
We can't make it!

Jóska: Stick it there!

Mravcsik: That's it, good job!
We're going to attract the bees.

Joska:

Let it burn.

Mravesik:

Yes, let it burn all around.

Bloody smoke is getting into my eyes.

Narrator:

By the forties, just like many other farmers, my father had worked himself up to get himself a medium-sized farm. In the war-time boom he'd traded those few good acres of his for a farm which was bigger but hardly suitable for cultivation. Then he had no more than about four years left to turn that soil into a fertile land. Between 1946 and 1949 his skillful cultivation began to yield good crops and the livestock was breeding fast. That was when my father began to farm another large piece of no-man's-land, too with his bare hands. They were working from daybreak till nightfall. In 1949 my father and his brother were put on a black-list of kulaks. Throughout the fifties they were struggling for their land against the authorities, against the local officials until every piece of their property was confiscated.

Mravcsik
/inner monologue/:

Well, my uncle said it was no good if both of us would continue working as farmers because then we both might be prosecuted and then who would take care of that coward family, who would be able to rear the children, what would happen to the women in the family?

Because back in 1950, you know, there wasn't even a bus in our neighbourhood.

So then my brother said, "Listen to me, Sándor, let me take everything on me, I'd rather be taken to prison than stay on at the farm... Because when he was at home on the farm the gendarme kept coming every day until one day two policemen searched the whole house, they turned everything upside down and then they took my brother away. About a month later I was also arrested, they took me to the police-station first, then to the prosecutor's office in the town of Balassagyarmat.

Mravcsik:

Yes, this is going to be fine. Yeah, this one here. We can lift it all right. It'll do just fine.

Mravcsik /cont/:

It would really make a perfect beam.

But Turkey oak wood is no good for roof beams, and acacia hasn't got enough heating-strength. When we built our house we used fine oak timber like that over there.

Yes, it would do, or maybe acacia.

And we carried those oak beams all the way from the so-called Dark Valley because when we got hold of this land, there were no beams for sale, so somehow I had to strike a deal with the landlord to get some wood for beams and rafters. Put it lower, lower!

Yes, farming used to be a better job in those days, because you had a chance to work more and produce more and when you stepped out of your house you stepped right onto your own land, not like today, when you've got to walk for hours to get to the village, or to get a bus or something.

It also used to be much simpler to spread the manure, too, because the manure-heap was right there, close to your land.

The two of us used to handle more work than four other people...

Wait a second, let me get behind it. I can handle it better. Be careful! We're not going to make it! Watch out!

Mravcsik:

Take that chain and get them moving!

Give it a pull!

Ho, ho! Pull it, son, pull it!

Come on dog, get out of here!

Narrator:

My father took a job as a night-watchman so that he could buy the seed-grain that had been confiscated from him.

But later on, he gave up his land and he became a labourer. And his children were born one after the other like organ-pipes. Marika was born in 1949, today she teaches maths and physics. Jancsi was born in 1950, he graduated from a secondary technical school and is working now as a car-mechanic. Then came István in 1952, also a car-mechanic, he's a student of theology now.

I was born in 1957, I am majoring in maths and chemistry.

Erzsike, my sister, who was born in 1959 is working at the Haulage Company with future plans to study physics and maths.

My younger brother, Jóska, born in 1964, is attending a vocational school specializing in agriculture. There used to be a little primary school about five kilometers from our house.

Narrator /cont./:

It was abandoned only a few years ago. That's where me and my elder brothers used to go to school.

Young Mravcsik:

The road is quite slippery...

Margitka:

Be careful, son.

Yes, the road is often slippery, it rains a lot... Careful!

Narrator:

If we go back home, my mother takes it for granted that we help them about house spreading the manure, milking the cows and the like, and my father considers it some sort of a moral obligation for us. But if my mother happens to be with us away from home, she usually looks at us amazed and taken ab^ack by emotion. She looks at us as if we were some semi-gods of another world, as if somebody else - not she - had brought us up.

Reel 2.

Mravcsik: It's going to show due respect, you'll see.

Mravcsik: That's why they say someone is as patient as a sheep.

Look at this sheep how patiently it lets us get rid of its overcoat.

No bleating, or anything.

Just think of what a pig would do if we caught it like this.

Mravcsik: This job must be done carefully and with skill, we might as well butcher it one of these days for a wedding or something, if you should get married or the like...

Narrator: We were still living in our old house but while I was preparing for my final exam in maths, it seemed to me already as if it had existed only in my memory.

Most of my school-mates had no idea what it meant to be living on a remote farm on the pusta, what life was like there...

Mravcsik: Here, here, let's go pig!

Come on!

Narrator:

I had to change, I mean, I really had to change clothes before I got home, before I caught sight of our house behind the gentle hillside of Zunypusztá.

And when I left home I had to change again, although the town of Eger was only a small provincial town.

Because if you leave behind the air of the pusta you must get a new heart, new lungs, otherwise you'll perish in your new environment. And if you want to go back home again you must wend your way almost across the whole, although the backyard of that house stretches as far as your eyes can see. I'll always remember the inspiring message of Gyula Illyés, the words he wrote fifty years ago saying, "The fate of a people is at stake," and also the concluding words of his book: "It must continue".

Margátka:

Let it go!

All right.

Take it there.

It's all right, keep pulling it.

I am sure you've made a good deal, it is really worth the money.

Margitka /cont./: Watch out, don't let in cut the rope.

Let me get some hot water.

Mravesik: Wait a minute, now you can pull it.

All right, we're going to make it.

Margitka: It won't be easy.

Mravesik: We must somehow get its head out.

Pull, pull!

Very good! It's alive.

It's a heifer!

Yeah, little heifer, we're going to take you to your mother in a moment.

Margitka: Can you manage alone?

Mravesik: Let's clean it a little bit, I don't want the cow to lick it clean.

All right, you see you've got what you've suffered for. It's going to stand up and you can feed it all right.

Stand up, little heifer, stand up!

You're going to be big and strong!

Not standing quite right yet...

Customer: Did you say two thousand?

Customer /cont./:

What about if I buy all three?
Five thousand seven-hundred? Let's see
that money. Let's make deal.

Mravcsik:

Too much for me.

Customer:

It was a decent offer, let's make it a deal.

Mravcsik:

How are you?
Have you moved yet? It will be a lot better.
We're going to move next week... after
thirty-seven years. Yes, thirty-seven years.
It was a long time...

Narrator:

When there is an opening ceremony of a new
school year, or a holiday, my dear mother
always dresses in her best clothes and her
love always breaks through her struggles
with the land, with the mud...
Her rosy cheeks become almost transparent
and she looks at her children - the
mathematician, the priest, the boys who know
the secrets of engines - with the happiness
of the Virgin Mary who could see the face
of God.
My mother has always been the inexhaustible
source of rich kindness, she's been full of
natural love, it's no exaggeration to say
that she was the one who paved the way to
my career.

Mravcsik:

In this wilderness, we had to walk six kilometers just to get on the bus for twenty-one years every day; just think of all those kilometers in all those years.

When I worked in the afternoon shift I usually spent the morning labouring in the fields and then I could hardly wait to get on the bus to take a bit of rest until we reached the town of Tarján.

Often I didn't sleep at all when I worked on the night shift because then I had to cut the grass or something so there'd be something to feed the cows.

The hourly wage of five forints I received at the beginning wouldn't have been enough to support my family.

Here it takes several hours to go to the local store just to buy a loaf of bread,

It will be quite different in the town.

Because if you live near a main road you only have to walk to a bus-stop and then you can reach everything easily from your home.

Margitka:

It has always taken us several hours to collect the mail when you happened to write a letter.

Mravcsik: Often it took more than a week for the mail to reach us.

The postman didn't deliver your draft-call either, and if you hadn't met your uncle by chance you might never even have done your military service.

And do you remember when we carried little István all the way to the town of Megyer to see a doctor?

Margitka: And how many times we had to take them to the counseling centre in a heavy snow-fall or thick mud!

I carried them on my back.

And as they grew older they were really quite heavy...

Jóska: Still, I'd rather stay than go...

Mravcsik: Would you?

Margitka: You know the way I see it, we are strangers to those people there and they are also strangers to us...

I know we'll probably get used to it.

Still, no relations, no acquaintances there...

Mravcsik: We're not going to hurt anybody, so they're not going to hurt us, either.

Reel 3.

Margitka:

Be careful don't break it! Easy with it!
You can't buy things like that nowadays.
Let's put it into this box here.

My mother had a lot of trouble with them,
she had four daughters, you know, so she
had to collect a lot of feathers to get
them done for all of us.

We hardly ever used them except maybe when
the whole family got together every once
in a while.

Some of the children liked it, others
considered it good-for-nothing old junk.

I could see myself from top to toe in this
mirror, I wanted to see my skirt before my
wedding.

All right, let's move it. Let's take it there.

Erzsike:

What about this sword?

Margitka:

This is sword your brother made a few years
ago. Your brother, the one living in
Esztergom now. When he was finished with
his work in the factory he was working on
this sword. He wanted to make a sword, that's
all. I'm going to make a sword for you - he
said to me.

Erzsike: I'll put it among the other things.

Margitka: We should have taken the glass out first.
Don't let it fall, don't let it break!

Erzsike: Please, don't cry, mother, please!

Mravcsik: Come on!
It's got to go! Wait a minute!
Its forelegs must go first!
Hand the rope to Jóska!
There you are, son. Pull it!
Come on, ma, pull it!
Don't push it from behind! We must get its
forelegs first! Give it a strong pull now!
Pull its legs, Jóska!
IS it up all right?

Jóska: Yes, it is!

Mravcsik: All right, that's it.
Come and bring those geese!
You can bring the cows, too.
Don't forget to tie them strong.
All right, son, that's it!
We're going to have a garden behind our new
house so might need this good old harrow
there, too.
In the old days we used a bullock-cart to

Mravcsik /cont./: bring our furniture here from the carpenter, from the village of Lóc, and I never really thought it would be moved again one day.

Jóska: Easy! Be careful!

Margitka: Here is a blanket, too. Be careful with those cupboards.

Real fine water this is, Sándor!

Mravcsik: When I thought about buying this house the first thing I did was to make sure that the water was good.

I asked for a glass of water and then I didn't even bargain about the price.

Go and get yourself some more flowers!

What a drag this weed is!

It grows everywhere, just like crab-apple trees! We can't even get to the house.

How did it come to cover everything?

I bet you, it will soon start growing inside the house, too. This is the walnut-tree I planted, I mean, we planted, yeah, strangers are going to gather the fruits of those trees... And the blackberry bush has already reached the windows... You see?

Mravcsik /cont./: Look at those radish seeds over there!
Pick some more flowers, just to have something
to remember.

Margitka: Shall we clean up this place, just a little
bit?

Mravcsik: Forget it, ma! We're not going to do
anything here any more. We're not going to
clean it any more!

Margitka: Let me pull those weeds up...

Mravcsik: We're going to pull down what we built up
and give it back to nature. Nothing's going
to remain here.

/They're pulling down the house/

Mravcsik: I am not a teenager any more, I can't just
jump here and there. Take these and put
them down carefully.

It was Jóska Bata and the other people
working at the Railway Transport Company who
said, "Uncle Sándor is one of those farmers
who can get a rich crop out of the same land
that would yield only wood-sorrel for the
average man, yeah, they were all really amazed
how skillfully I could cultivate that land...

Mravesik /cont./: But then I was put on a black-list of kulaks, all my things were confiscated and I didn't even have a loaf of bread left at home...

Margitka: And the gendarme wanted to know even things like how many eggs we had...

Mravesik: It doesn't matter now! That door-frame has got to move now! Here it goes!

Margitka: It won't be easy.

Mravesik: No, it's not. It's all real hard-wood. I used to have twelve hundredweight of lucerne up there in the attic worth about sixty-thousand Forints, while the co-op is not able to produce even a penny-worth of profit out of the same land.

Let me fire catch your walls,
may you house no evil souls
may golden quails protect your eyes,
come, rain, come!

Now I face the sun that made you,
may the Blessed Virgin bless you,
may what was given be taken back,
come, rain, come!

Narrator: My father was working at the Haulage Company

Narrator /cont./:

when he retired and since the seventies he's been raising all kinds of domestic animals on a contract basis.

His only grievance today is that nobody wants the valley that he once turned into a fertile land. The valley is gradually becoming a marshland and the whole hillside is now covered by weed.

Teacher:

Let's see, if F equals zero then we must stipulate that A and B must be real numbers or expressions...

Narrator:

Recently we found out that our father used to read our university text-books and the weather-beaten farmer who was probably reading those books by candle-light, out in the fields in the stable, the man who could squeeze milk even out of a thistle, the man who carried the large pails with his wife across the hillside early in the morning before dawn, well, he might well have passed our exams at the teachers' training college or at the divinity school, even better than we did.

Priest:

I used to work as a car mechanic, and I have also done some acting.

I used to like the life of the stage, it used to make me happy when the audience applauded me. But after a while I came to realize how hollow and irrelevant it all was.

I wanted something more meaningful and when we took a trip to Poland to see the pope's visit there I became overwhelmed by his kindness and his spontaneity and it finally helped me make up my mind.

The crowd there was really in extasy.

When I told my family that I wanted to become a priest they were very surprised.

I think my father and my mother even began to cry, but then my father said those were the tears of joy, not of sadness.

Old priest:

A codex, registration number 2364.

Please bring here those Flemish books, too.

Thank you, you can take them back again.

Parliamentary statues of Buda, 1876.

A printed bible from the sixteenth century, Paris.

Thank you.

Boy:

Hi!

Jóska:

My father wasn't happy at all when I said I didn't feel like leaving home, when I told him I'd rather stay home working as a shepherd, because shepherds, you know, often make more money than an agronomist.

I didn't feel like shooting worms from a helicopter...

But finally I changed my mind and decided to become an agronomist because I like the land and machines.

Erzsike:

First they were very much against the disco especially because our clothes smelled of tobacco and so we always had to put our clothes out in the fresh air...

Mravcsik:

I was the one who built it so I had ^{to} pull it down myself.

How could I have left it to perish slowly?

Reel 4.

THOSE WHO STAY

First shepherd:

There aren't any more people here, they're gone, the elderly have died, the youngsters have moved into the town.

Everybody's left.

Second shepherd:

If I should leave this place there would be nothing except silence left behind me.
You can be sure we're the last people here.
Nobody's going to come here to take our place.

Man with horse:

Both the farms and the people are going through a slow decay.

This place here used to be a nice little village, now it's just about all weeds.

Narrator:

Back in 1930 about half of the land in Hungary was cultivated by farm servants, the labourers of the pusta.

With the abolition of the landowners' estates these people became somehow forgotten.

Many people think, if they care at all, that a wretched way of life has also been abolished, forgetting that there are still thousands of people living far from the main roads, that there are still remote little farmhouses

Narrator /cont./:

behind the corn-fields of the co-operatives, that there are still many one-time farm servants who stubbornly insist on making a living free from all restrictions, like old Sándor Duhanyi who never joined any co-operative.

Man with horse:

Before the war I was a farm labourer, a kind of a servant, you know.

After the war I was given twelve acres of land to cultivate in the way I wanted but then a few years later there was a campaign to recruit all people to join the co-operative and I told them that I had been a servant before and that I wanted to be a free man at last.

I didn't want anybody to give me orders.

Besides I also liked my farm very much.

Even when I was a farm servant nobody came to give me orders because I knew what my job was and I did it well, yeah, I knew very well what I was supposed to do...

His wife:

My husband never eats any other kind of bread so I have to take the bread myself at home although I don't really like to do it, but he doesn't like the bakery's bread.

His wife /cont./:

I always kneed the dough properly to make it fine because when I bake it I want to make sure that it's going to be ~~x~~ crispy enough... he'll be satisfied all right.

Man with horse:

We are witnessing here the slow decay of farms, the way all kinds of buildings collapse and die.

First go the doors and windows then the rain comes in, weed grows all about the place, you know just like people who go blind before they die...

Narrator:

The people of the pusta are dying off, only a few shepherds remain and a couple of old one-time servants who feel that the land, which used to belong to the landlord, now belongs to them.

And they are sad to see the fallow that is left behind them.

First shepherd:

I had to scythe the sheep run around the watering place because the weeds had grown so high and thick that the sheep couldn't pass through. Yeah, I did it myself, nobody told me to do it, nobody offered me any pay for it, I just thought that it would be

First shepherd /cont/: easier for this flock of sheep to get here so I picked up my scythe and did it... I am seventy-one, you know, my time has passed, but I am not a poor man to have to do this kind of a job if I didn't want to... because I still like doing it. Yeah, people are born, people die and my time will be over one day, too. Yeah, we all must die, not that I am afraid of it, I just want to spend the rest of my life here, that's all I want, because this is where I have spent all those long years of my life. This is where my father is buried, that one with the picture on it is the grave of my sister-in-law; My mother-in-law and my father-in-law are buried in that large grave there. This used to be the cemetery of the farm labourers, it was quite a long time ago... Nobody takes care of these graves any more, all their relations have died.... That old chestnut tree there was planted by his father, and look at that old cross there, it's fallen, too.

First shepherd /cont/:

There are three brothers here, they died in 1914 when there was some sort of an epidemic or something, typhoid fever I guess, yeah, they all died.

Narrator:

"The soul is rooted deeper, it resists harder", wrote Gyula Illyés in his book The people of the pusta.

I can no longer reach those deeper layers although the farmhouses that lie in ruins still remind me of names, people, faces, cries and laughter, my childhood mates. They are monuments made of perishable material, monuments which we must somehow preserve. Today only the remnants of the surface can be seen - sweep-pole wells, fruit trees, crumbling wood, the agony of the landscape, or only its metamorphosis perhaps...

I wish someone would discover a thermal spring in the middle of those forgotten groves...

The old farms servants who leave and the ones that stay seem to have a message, an answer to the poet and writer who depicted

Narrator /cont./:

them fifty years ago, and my wanderings on the pusta are humble attempts to follow his road.

Herdsmen:

Whenever I have done some woodcarving I have always done it with pleasure and for fun. Woodcarving used to be very fashionable among the shepherds.

You know when the sheep were scattered all about the hillside you could always hear the sound of the flute or the clarinet coming across the fields and the sound of that flute reached every farmhouse and the people there all enjoyed listening to it very much.

The flute sounded beautifully especially in the evening yes, it was even more beautiful in the evening than earlier in the day because you could hear it together with the jangling and tinkling of all kinds of small and large sheep-bells...

Because, you know, by the time the sun began to shine warm most of the sheep got together, they were grazing in groups.

But when the weather turned a bit chilly they usually scattered all about the hillside

Herdsman /cont./:

and all those sheep-bells could be heard together.

I used to like small bells better than the large ones they favour nowadays.

I've always liked to have a fine shepherd's crook, and a flute and the bells - that was what I liked all my life, they gave the savour to a shepherd's life.

I used to like merry-making, I used to have a lot of fun, but now I am an old man.

Still, in winter time when the evenings are long and I don't have much to do I still play the flute. You know my fingers have grown sort of clumsy.

I suffer a lot when I'm doing the milking. My hands are all callused.

When I die I want my flute to be buried with me, I've always liked it so much...

Man with horse:

There are a lot of things on this crook, like here on the top there is a shepherd playing the flute, this is his pipe and here is his tobacco pouch, there is a ~~sheep~~ sheep's head here, this is the date when I carved it together with my name.

Man with horse
/cont./:

The handle is made of mulberry wood, the rest is acacia, there is no paint on it just a little bit of grease.

This is a stag-beetle here, you know how much he likes oak trees, especially roburs and its leaves.

I just started to carve anything that came to my mind.

For example, here is a man and a frog and there is also a snake trying to catch the frog, it's probably going to swallow it.

Yeah, here is that frog, and look at the way the snake is coiling up right behind it.

I just thought it would be fine to carve a snake here as it is coiling up on the stick.

This is a shepherd's dog, two oak leaves and two acorns. They are the things that have meant the joys of life for the shepherd folk, because you know, my father, my grandfather and all my ancestors were shepherds in their own time. And just as they did I also have done what I felt like doing, most of the time. If I felt like carving something then I set to and did it, because in our lonely life nobody shouted orders at us.

Man with horse
/cont./:

Shepherds could always carve and play the flute well because they have always lived free.

Narrator:

Among the people of the pusta it is only the shepherds who think of the past with the feeling of freedom, they have always been a distinguished group among the servants with unwritten privileges, with a whole set of special rules.

Shepherd:

Shepherd boys married only their own kind, they never married the daughter of a coachman or other kinds of farm servants, it was some sort of a family law.

Shepherds used to wear fine clothes, some of those shepherds who used to work for the landlord had small carts and usually went about the estates to check up and make sure the shepherd boys were doing everything well, to see to it that everything was going fine. The shepherds' life was beautiful in winter time, too, but when summer came it was an especially fine ~~way~~ way of life, a real joy of life. They never wore dirty shirts, they always wore clean clothes, bright white.

Shepherd /cont./:

shirts, shining black boots and they walked leasurly after the flock of sheep.

And when a shepherd met people working in the fields he was rightly proud that his boots were clean and not covered with manure or something.

Shepherds have always been proud people, nobody ever looked down his nose at them, they were distinguished folk, you know.

His wife:

In the old days I sewed eight fine linen shirts for him at the same time, eight white shirts made of fine linen so that he could always wear a clean shirt whenever he wanted to. I always washed them in hot water then I boiled them to make them shining white. We didn't have those fine detergents we have today so I used to wash his shirts in lye-water, twice or many times to make them real clean and white.

Man with the flute:

We had to get up at two o'clock in the morning so that the sheep would eat enough in the chilly morning before the first milking. When the sun comes up the sheep usually stop grazing. In the afternoon at two o'clock

Man with the
flute /cont./:

we had to milk them again and by the time we were finished with it at about four in the afternoon it was time to start grazing again and at eight o'clock in the evening we milked them again.

We milked three times a day because our landlord had some sort of a contract for that milk.

Nowadays ~~in~~ the co-op they only milk twice a day. I wish I could be young again, what a good job it would be today because we used to work a lot for almost no pay at all, now the work is easy and you get decent pay, too.

His wife:

I was just about eleven years old when at harvest time I had to walk behind a scythe-man, to pick and bind the swath behind him. There were nineteen of us, nineteen men and nineteen girls, and I was only eleven when I had to start work with the sickle.

And from that summer on every year until I got married I had to work by the threshing machine, and that was a really difficult job...

Narrator:

Very often it is not convenient and not even profitable for the centralized co-operatives to maintain the old farm-houses, to cultivate the remote pastures.

When I come to visit an old childhood friend of mine, or when I meet an old one-time servant or a young shepherd I usually listen to their responsible, conscientious voices of protest - that the pastures of the valleys are becoming marshy; that in the old days there was no grazing at all in fields like that, there was only fluky grass growing there...

It is a waste to let those hillsides remain covered with weed and bushes just because it is difficult for the tractors to climb them, yes it is a waste to ruin those deep valleys where fifteen years ago several flocks of sheep were grazing and the shepherds could be heard playing the flute.

The shepherds are full of complaints but they don't know who will heed them.

Man with the flute:

I usually take a walk every Saturday or Sunday, I pick up my walking stick and I take a walk around. The woods are so quiet nowadays as if everything had died.

Man with the
flute /cont./:

There are many wild boars, though, but I haven't heard any birds singing lately and it is really terrible.

Birds used to sing a lot here, there used to be a lot of twittering, and it used to be especially beautiful to listen to the nightingales when they start to sing soon after midnight. Yes, the nightingale is the most beautiful of them all.

Shepherds used to be skilled operators, too, surgeons of their own sheep, they had to know everything about the sheep, especially about the circling disease which was a disease caused by something like a water-blister on top of the sheep's brain and under this blister the bone somehow became very soft. The shepherd had to clean the spot around that blister first, then usually with a very sharp pocket-knife he opened the skin and cut that blister out, then he put that little piece of bone back to its place then he put some ointment on it and if the sheep lived to the next day he would probably recover.

Second shepherd:

This is where the entrance to the manor-house used to be, it was kind of a long building and that's where the landlord and his family lived.

I used to guide the landlord, his wife and his steward around the estate and I usually received a tip from them.

I have always liked horses, I used to have two beautiful horses myself, too.

This is the cemetery, I don't really know where the gate used to be. Probably here. You can hardly see anything, the weed is growing high ~~and~~ and everything.

Yes, here is the entrance, here we are.

Some people still take care of it, yes, here it is. I haven't been to this place for about six years, my legs hurt, you know, I can hardly walk...

This is where my father and my mother are buried, many people - my relatives, my children are all buried here... yeah I am already eighty-four years old, we all used to be farm servants and we used to bury our dead the only way we could afford it, like poor people...

Second shepherd
/cont./:

We had to be satisfied to bury them at all. My parents died a long time ago, and since we've all become too old we can no longer take care of their graves...

This is the tomb-stone of our landlord, baron Géza Podmaniczki. He was a bit weak in mind, like I am...

Narrator:

Most of the old farm-servants whose children have become teachers, craftsmen, or even company executives speak well of their one-time landlord, they praise him and in a way they remain faithful to their past, their life long gone by.

Third shepherd:

Well, I can say that the baron used to be quite a witty man, there was no easy way to take him in, and I always did my job the way they expected me to do it...

In those thirty years he never had reason to call me a bad man, yeah, he was a landlord who took proper care of the dirt roads behind the pastures and when he drove his car around his estates and saw one of his shepherds lying down he said; God damn you, you bastard.

Third shepherd
/cont./:

It used to be a world much tougher than it is today, if you didn't do your job well, or if you tried to be smart or you didn't like something they told you to get going... and it wasn't easy - even for a farmhand - to get a job in those days.

Uncle Jancsi! Does your dog bite?

Let me go this way.

This is where the boundary of the pusta used to be, about fifty meters from here. Nobody lived here except me and my brother. And we didn't get much pay, I had seventeen hundred-weight of wheat, forty crowns, and eight square meters of wood for a year, and I had less than two acres of land.

Yeah, that was my due for a year.

And when in 1923 or in 1924 the first land reform was introduced, all those farm servants who asked for an additional piece of land were fired by the landlord.

You've got your own land now - the baron told them - go ahead and make a living on your own. I didn't ask for any land because I didn't think I could have made it on my own, yeah, that's the kind of man our landlord was!

Third shepherd
/cont./:

But a few years later he also died...

Woman with the geese:

Friday at about half past five in the morning I walked fifteen kilometers to the town of Salgotarján, in deep snow, in rain, on muddy roads... I have four beautiful children and I work for them. I don't really want to go away from here, although my daughter has a nice big house with two bedrooms and my other daughter and my son, too, are living in comfortable circumstances... but I don't feel like leaving this place...

Man with horse:

This is where I want to die.
Here's this horse, what would happen to him if he were fenced up in a village;

Man with the flute:

This is my homeland. I want to die here, I don't want to go anywhere from here, only to the cemetery.

Narrator:

When I think of my homeland I always remember a house in the country, I remember the stable, the kitchen with a dirt floor and the first time I struggled across the worn threshold and the endless

Narrator /cont./:

world that immediately stretched out before my hesitant steps.

The house in which I learned my mother tongue where home and homeland used to mean the same thing.

I remember how the world around our house grew bigger and bigger as I got older, and like the ripples on the water when you throw a pebble into it I reached far-away worlds even when the memory of that house was fading away.

The pusta is dying. It's agony is not a loud cry, it is not a painful death, but if they have no followers the people will take a quiet final leave like the humble farm-servants of Gyula Illyés.

They know that nobody needs them any more they are useless mouths at the table.

I am not being nostalgic about a world gone by, I am simply on the side of the people of the pusta and I repeat their question: "Who is going to succeed us?"

.....

Meter K.